

Mukambar Oripova Mirzaarabayevna

Toshkent shahar Mirobod tumani 110 - IDUM O'zbek tili fani o'qituvchisu

Hozirgi kunda ta'limni rivojlanishida o'quvchilarning o'quv fanining o'zlashtirishlariga qaratilgan ta'lim jarayonidan kompetentsiyali ta'lim tizimiga o'tish harakati kuchaydi. Shuning uchun ham zamonaviy ta'lim metodikasida kompetentli shaxs tarbiyasi, kompetentli o'qitish muammolari ko'tarilmoqda.

Aytish joizki, shaxsga yo'naltirilgan ta'limning asosiy printsiplaridan biri o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malaka bilan birga hayotiy kompetentsiyalarni shakllantirish, ya'ni ularni egallagan bilimlaridan kundalik hayotda duch kelinadigan amaliy hamda nazariy masalalarni yechishda shuningdek, tanish yoki notanish vaziyatlarda foydalanishga tayyorlashdir.

Kompetentli shaxs deganda, ma'lum sohada kelib chiqqan muammolarni hal qilishni o'z zimmasiga olish qobiliyatiga ega bo'lgan, ma'lum vazifa qo'yish va uni hal qilishda mustaqillik ko'rsata oladigan shaxs tushuniladi.

O'quvchilarda shakllantiriladigan ona tili faniga oid kompetentsiyalar:

Nutqiy kompetentsiya (tinglab tushunish, o'qish, so'zlash, yozish):

tinglangan matn, ko'rilgan lavhadagi asosiy axborot, voqea-hodisalarni tushuna oladi; so'z, ibora va atama (termin)larning ma'nosini tushunib to'g'ri o'qiy oladi; fikrini so'z va gaplarni mantiqiy bog'lagan holda, to'g'ri va ravon bayon qila oladi; so'z va gaplarni bog'lagan holda fikrini aniq va ravon yozma bayon qila oladi; 140 — 160 so'zdan iborat diktantni yoza oladi, 20 — 25 gapdan iborat ijodiy matn (bayon, insho) yoza oladi, bayon (insho) ga reja tuza oladi, epigraf tanlay oladi; matnda badiiy tasvir vositalaridan o'rinli foydalana oladi; husnixat, tinish belgilari va imlo qoidalariga amal qila oladi; ish qog'ozlarini (ariza, ma'lumotnoma, xat, tarjimai hol, ixcham hisobot, e'lonlarni) yoza oladi.

Lingvistik kompetentsiya: talaffuz va imloda tovush almashishi, tovush orttirilishi, tovush tushishi kabi hodisalardan o'rinli foydalana oladi; o'zlashtirilgan leksik birliklarni gap tarkibida qo'llay oladi; fonetik, leksik va grammatik tahlil qila oladi; fikrni mantiqiy izchillikda ifodalay oladi; matnda tilning ifoda vositalaridan foydalana oladi

-ommaviy axborot vositalaridagi dolzarb mavzularga doir xabar va ma'lumotlarni tushuna oladi;

-turli janrga oid matnlardagi so'z, ibora va atama (termin)larning ma'nosini tushunib, to'g'ri va ravon o'qiy oladi;

fikrini so'z va gaplarni mantiqiy bog'lagan holda, to'g'ri va ravon bayon qila oladi, tanish mavzuda taqdimot qila oladi;

-160 — 180 soʻzdan iborat diktantni yoza oladi; oʻqib eshittirilgan matn yoki mavzu asosida 26 — 30 gapdan iborat ijodiy matn (bayon, insho) yarata oladi;

-ish qogʻozlarini (ariza, maʼlumotnoma, xat, tarjimai hol, eʼlonlarni) yoza oladi.

Ona tili darslarining samaradorligi oʻqituvchining oʻqitish metodlarini mukammal bilishi, metodni toʻgʻri tanlay olishi va ularning oʻz oʻrnida qoʻllay olishiga bogʻliq. “Metod” yunoncha “tadqiqot” yoki “bilish yoʻli” maʼnolarini ifodalaydi

Darsda oʻquvchi faoliyati oʻz-oʻzidan faollashmaydi. Ona tili taʼlimining mazmuni muhim va yetakchi omil sanaladi. Chunki samaradorlik avvalo oʻquvchilarga “Nimani oʻqitish?” masalasi bilan bogʻliq. Ona tili taʼlimidan oʻquvchilar egallashi lozim boʻlgan zaruriy bilimlar hamda shu bilimlarga muvofiq keladigan malaka va koʻnikmalar tizimi toʻgʻri belgilansagina “Qanday oʻqitish kerak?” degan savolga javob topish mumkin.

Oʻqituvchi taʼlim metodini tanlashda quyidagilarga amal qilishi lozim.

Tanlayotgan metodning oʻrganilayotgan til materiali mazmuniga muvofiq kelishi, mavzuning murakkablik darajasi, oʻrganilayotgan oʻquv materiali yuzasidan oʻquvchilarda tushunchalarning mavjudligini hisobga olib tanlash.

Tanlanayotgan metod ona tili taʼlimining asosiy maqsadi va oʻrganilishi koʻzda tutilgan mavzuning xususiy maqsadiga muvofiq kelishi shart.

Tanlanayotgan metod oʻquvchilarning oʻzlashtirishini, mustaqil ishlash darajasini, yosh va shaxsiy xususiyatlarini ham hisobga olishi lozim.

Ona tili darslarida qoʻllaniladigan metod mavzulararo, boʻlimlararo va fanlar aro bogʻlanishlarni ham hisobga olish lozim.

Muammo: Oʻquv jarayonida oʻquvchilarda kompetentsiyalarni shakllantirishda taʼlim texnologiyalarining ahamiyati nimadan iborat?

Oʻquv jarayonida taʼlim texnologiyalarining qoʻllanilishi oʻquvchilarni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga ijodiy yondashish, masʼuliyatni his etish, tahlil qilish, qoʻshimcha vositalardan unumli foydalanishga, eng asosiysi oʻqishga, fanga, oʻzi tanlagan kasbiga nisbatan qiziqishini kuchaytiradi, taʼlimda samarali natijalarga erishiladi.

Taʼlim texnologiyalari qoʻllanilgan mashgʻulotlar oʻquvchilar egallayotgan axborotlarni izlab topishga, mustaqil oʻrganib tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham oʻzlari keltirib chiqarishlariga qaratiladi.

Ona tili taʼlimi jarayonida oʻquvchilarda tayanch va fanga oid kompetentsiyalarni shakllantirishga yoʻnaltirilgan taʼlim texnologiyalar:

O'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda o'qituvchining darsga jiddiy yondashishi zarur ekanligi O'qituvchining o'qish namunasiga ko'ra o'quvchilar to'g'ri, ifodali o'qishni o'rganadi. Darsda matnni o'qib berish uchun o'qituvchi puxta tayyorgarlik ko'rishi, mazmunni chuqurroq anglashga intilishi, matnning ayrim o'rinlari qanday o'qilishi lozimligini belgilab olishi lozim. O'qituvchi ayrim tovush, bo'g'in, so'zlarni qanday o'qish kerakligini izohlagach, o'quvchilar matnni navbat bilan o'qishadi. O'qituvchi ularni kuzatib, to'g'rilab boradi” Binobarin, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqorida bildirilgan fikrlardan kelib chiqib quyidagi omillarni keltirish mumkin: o'quv dasturida berilgan mavzular bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilish; – o'quvchilarning lingvistik kompetensiyalarini rivojlantirish; – mashq va topshiriqlarni bajartirish orqali nazariy bilimlarini mustahkamlash va nutqini o'stirish; – ona tili darsligida berilgan matn va lug'at ustida ishlash va turli boshqotirma usullaridan foydalanish o'quvchi nutqini rivojlantirish hamdachuqur tahlil qilib xulosa orqali fikrini bayon qilishga o'rgatadi.

“BOSHQOTIRMA”

Sinfidagi o'quvchilar 2 guruhga bo'linadi. Boshqotirma ular e'tiboriga havola etiladi. Uni birinchi bo'lib yechgan guruh g'olib sanaladi.

Harflarni sonlar tartibiga ko'ra shunday o'qish kerakki, natijada 3 ta so'zdan iborat xalq maqoli kelib chiqadi.

A	1	Ch
O	2	Q
L	3	V
I	4	N

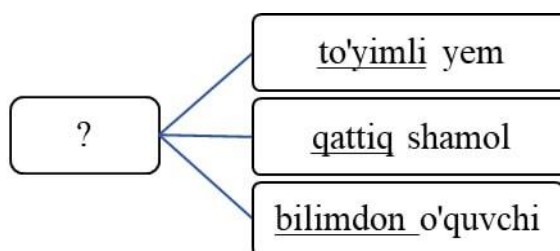
I	5	-I
D	6	N
G	7	R
O	8	O'
L	9	K

Aqlning o`lchovi- idrok .

Tuzmoqchi bo'lgan testingiz javobi bo'lgan so'zni oldin tanlaysiz .

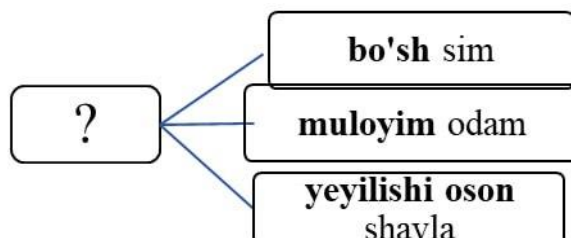
Masalan -ISSIQ so'zi 2) Keyin ISSIQ so'ziga so'z birikmasi tuzasiz , ISSIQ CHOY - Keyin uni sinonimiga almashtirasiz masalan QAYNOQ CHOY -xuddi shunday birikmadan 3 ta topasiz ISSIQ HAVO -ni JAZIRAMA HAVO ga almashtirasiz ,shunday qilib 3 sini ham topasiz .KO'PROQ -SIFAT ,RAVISH ,OT so'z turkumini tanlasangiz qiyinroq va qiziqroq chiqadi .

Ajratib ko'rsatilgan har uchala so'z bilan ma'nodoshlik hosil qila oluvchi so'zni yozing

(kuchli)

Kuchli yem,kuchli shamol,kuchli o`quvchi

(yumshoq)

Yumshoq sim,yumshoq odam,yumshoq shavla.

Leksikologiya bo'yicha: Quyidagi rasmlar asosida iboralar ayting

Xulosa o`rnida shuni ta`kidlash joizki, inson tajribasining tarixan shakllangan mazmuni so`zli shaklda umumlashtirilgan, uni bayon etish va o`zlashtirish esa ushbu jarayonda nutqning ham ishtirok etishini nazarda tutadi. Nutq bolaga inson madaniyatining barcha yutuqlariga yo`l ochadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

D.R.Babayeva. Nutq o`stirish nazariyasi va metodikasi. (Darslik). - T.: "Barkamol fayz media", 2018, - 432 b.

Aliyev A. O`quvchilarning ijodkorlik qobiliyati. – Toshkent: O`qituvchi, 1991. 40 bet.

Maltseva, K.V. O`quvchilarning og`zaki nutqini rivojlantirish. - Kiev, 1987 yil.

Guilford J.P. (1950) Creativity, American Psychologist, Volume 5, Issue 9, 444-454.

Ибрагимова Г.Н. Интерфаол ўқитиш методлари ва технологиялари асосида талабаларнинг креативлик қобилиятларини ривожлантириш. / Монография. – Т.: “Фан ва технологиялар”, 2016. – Б. 77.

Toshkent shahar

Mirobod tumani

110-IDUM o`zbek tili fani

o`qituvchisi Mukambar Oripova